

Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları*

Dilek ÇİLİNGİR**, Enes BULUT***, Sevilay HİNTİSTAN****

Öz

Giriş: Yaşlı ayrımcılığı sağlık hizmetlerinde bakım kalitesini etkileyen önemli bir sorundur. **Amaç:** Çalışma, hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla gerçekleştirildi. **Yöntem:** Tanımlayıcı nitelikteki bu çalışma 2015-2016 eğitim-öğretim yılında, bir üniversitenin hemşirelik bölümünde öğrenim gören 344 öğrenci ile yapıldı. Veriler Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği ve araştırmacılar tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu ile toplandı. Verilerin değerlendirilmesinde yüzdelik, ortalama, standart sapma, bağımsız gruplarda t testi, Mann-Whitney U, One-way ANOVA ve Kruskal-Wallis Varyans Analizi testi kullanıldı. **Bulgular:** Öğrencilerin Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği toplam puan ortalamasının 87.2 ± 4.6 ve yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının olumlu olduğu saptandı. Şu anda yaşamını ailesindeki yaşlı bireyle sürdürenler ve yaşamında anneanne/babaanne ve dedesi ile yaşayanların, yaşlının yaşamını sınırlama alt boyut puan ortalamaları yüksek bulundu ($p = .025$, $p = .016$). Ayrıca annesi hemşire olan öğrencilerin, yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık alt boyut puan ortalamalarının yüksek olduğu saptandı ($p = .029$). **Sonuç:** Öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları olumlu bulundu. Lisans eğitimi sürecinde yaşlılıkla ilgili konulara yoğunluk verilmesinin ve kliniklerde öğrencilerle yaşlı bireylerin etkileşiminin artırılmasının, öğrencilerin tutumlarının daha da olumluya dönmesinde faydalı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Hemşirelik, Öğrenci, Tutum, Yaşlı, Yaşlı Ayrımcılığı.

Abstract

Attitudes of Nursing Students Towards Ageism

Background: Ageism is an important problem which effects care quality in health care. **Objective:** The study was conducted to determine the attitudes of nursing students towards ageism. **Methods:** This descriptive study was conducted with 344 students in the department of nursing in the education year of 2015-2016. The data were gathered using Ageism Attitude Scale and questionnaire form designed by the researcher. For the assessment of the data; percentages, means, standard deviations, t test for the independent groups, Mann-Whitney U test, Oneway ANOVA and Kruskal-Wallis Variance Analysis tests were used. **Results:** It was found that the mean total Ageism Attitude Scale score of students was 87.28 ± 4.65 and attitudes of them towards ageism were positive. It was noted that mean score for restricting life of the elderly of the students who were living with elderly in their family and who lived/living with grandmother and grandfather was higher ($p = .025$, $p = .016$). Also, it was noted that the mean score for positive ageism of the students whose mothers' were nurses was higher ($p = .029$). **Conclusion:** The attitudes of students towards ageism was found positive. It is thought that concentrating to topics related to old age and improving the interaction between elderly and students will be beneficial for doing students' attitudes more positive.

Key Words: Nursing, Student, Attitude, Elderly, Ageism.

Geliş tarihi: 31.10.2016

Kabul tarihi: 01.06.2017

Sağlık hizmetlerinde yaşanan gelişmelerin bir sonucu olarak dünya genelinde yaşlı bireylerin oranı giderek artış göstermektedir (Bongaarts, 2006; Vefikuluçay ve Terzioğlu, 2011; Yılmaz ve Özkan, 2010). Konuyla ilgili yapılan çalışmalar sonucunda, 2013 yılında dünyada %12 olan yaşlı nüfus oranının 2050 yılında %15'lere kadar çıkacağı düşünülmektedir (Dedeli, Yıldız ve Kiyancicek, 2013). Ülkemize baktığımızda, 2015 yılında 65 yaş ve üzeri nüfus oranının %8.2 olduğu görülmektedir. Ancak ülkemizde de dünyadaki nüfus artışı ile birlikte yaşlı nüfus oranının 2023 yılında %10.2 olacağı ve Türkiye'nin "çok yaşlı" toplumlar arasına gireceği tahmin edilmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2016).

Günümüzde toplumlar birçok yönden değişiklik yaşamaktadır. Yaşlılara karşı sergilenen tutum ve davranışlar, bu değişimlerden etkilenmektedir. Bunların bir sonucu olarak yaşlılar, toplumda yaşlı bireylere hizmet verilen tüm alanlarda bazı güçlüklerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu güçlüklerden biri de yaşlı ayrımcılığıdır (Vefikuluçay ve Terzioğlu, 2011).

Yaşlı ayrımcılığı terimi ilk olarak 1969 yılında Ulusal Yaşlılık Enstitüsü'nün ilk başkanı Robert Butler tarafından kullanılmıştır. Butler'e göre yaşlı ayrımcılığı; "insanlara yönelik bir ayrımcılık, ırk ayrımcılığı ve cinsiyet ayrımcılığı gibi eyleme dönüşebilen bir ideoloji türüdür" (Çilingiroğlu ve Demirel, 2004; Palmore, 1999).

Yaşlı ayrımcılığı en sık olarak aile yaşamı, sosyal yaşam, cinsel yaşam ve sağlık bakım hizmetlerinde görülmektedir (Bulut ve Çilingir, 2016; Akdemir, Çınar ve Görgülü, 2007). Aile ortamında yaşlı bireyler çocuklarla eş tutulabilmektedir. Ancak, çocuklar geleceğe yönelik bir yatırım olarak düşünülmekte iken yaşlılar ekonomik gücünü kaybetmiş ve başkalarına bağımlı bireyler olarak görülebilmektedir. Ayrıca cinsel yaşam genellikle gençlik ile ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle, yaşlı bireylerin evlenmeleri toplumda yanlış bir durum olarak algılanabilmektedir (Görgün, 2009). Sağlık hizmetleri sırasında yaşlı bireylere daha az bilgi vermek, sağlık taramalarını ve tedavilerini aksatmak yaşlı bireylere yapılabilen diğer bir ayrımcılıktır (Akdemir ve ark., 2007).

*Bu çalışma 28-30 Haziran 2016 tarihleri arasında Aydın'da düzenlenen 3rd World Conference on Health Sciences (Uluslararası katılımlı) adlı kongrede sözel sunum olarak sunulmuştur. **Doç. Dr. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Cerrahi Hastalıklar Hemşireliği Anabilim Dalı, Trabzon ***Araş. Gör. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Trabzon, Email: enesbulut@ktu.edu.tr, Telefon: 0546 421 38 63. ****Doç. Dr. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Trabzon

Yaşlanmayla birlikte bireylerde görülen fiziksel, zihinsel ve psikolojik değişimlerin yaşlı ayrımcılığına neden olduğu düşünülmektedir (Özdemir ve Bilgili, 2014; Vefikuluçay ve Terzioğlu, 2010; Yılmaz ve Özkan, 2010; Hweidi ve Al-Obeisat 2006). Bazı çalışmalarda yaşlılara karşı olumlu tutumlar sergilendiği görülürken (Altay ve Aydın, 2015; Özer ve Terkeş, 2014; Gallagher, Bennett ve Halford, 2006; Liu, Norman ve While, 2013; Hweidi ve Al-Obeisat, 2006); bazı çalışmalarda ise durum tam aksini göstermektedir (Hanson, 2014; Higgins, Riet, Slater ve Peek, 2007). Yaşlılara karşı sergilenen olumlu tutumlar sağlık bakım hizmetlerinin kalitesi arttırırken olumsuz tutumlar verilen hizmetin kalitesini azaltmaktadır.

Hemşirelik, sağlık bakım hizmetleri sürecinde hasta bireylerle en sık etkileşimde bulunan bir sağlık disiplini. Bu nedenle hemşirelerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları bireylere verilen hizmetin kalitesini etkilemektedir. Hemşirelerin yaşlılara karşı olumsuz tutumlara sahip olması sağlık bakım kalitesini de olumsuz etkileyecektir. Gelecek yıllarda hemşirelik mesleğini yürütecek olan hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları da bu bağlamda önem taşımaktadır. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara karşı tutumlarının belirlenmesi ve olumsuz tutumlar var ise bu tutumları olumlu yönde değiştirmek için çalışılması gerekmektedir. Bu bilgiler ışığında çalışma, hemşirelik bölümünde öğrenim gören öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla yapıldı.

Yöntem

Araştırmanın Tipi

Çalışma, hemşirelik bölümünde öğrenim gören öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla tanımlayıcı tipte gerçekleştirildi.

Araştırmanın Yapıldığı Yer

Çalışma, Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümünde yürütüldü.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 2015-2016 eğitim-öğretim yılında, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi hemşirelik bölümünde öğrenim gören öğrencilerin tamamı (557) oluşturdu. Örneklemi ise, verilerin toplandığı günlerde okulda bulunan ve çalışmaya katılmayı kabul eden 344 öğrenci oluşturdu. Çalışmaya katılım oranı %61.7'dir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri, literatür taraması yapılarak araştırmacılar tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” ve “Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği” kullanılarak toplandı.

Kişisel Bilgi Formu: Literatür taraması sonucunda (Adıbelli, Türkoğlu ve Kılıç, 2013; Altay ve Aydın, 2015; Yılmaz ve Özkan, 2010) araştırmacılar tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu 23 sorudan ve iki bölümden oluşmaktadır. Kişisel Bilgi Formu'nun birinci bölümü (on soru) öğrencilerin yaş, cinsiyet ve eğitim durumu gibi sosyodemografik özelliklerini ve ikinci bölümü (13 soru) yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları etkileyebilecek etmenleri belirlemeye yöneliktir.

Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ): Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği, Vefikuluçay tarafından 2008 yılında geliştirilmiş ve geçerlik ve güvenirlik çalışması (Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .80) yapılmıştır. Bu ölçek 23 maddeden ve üç boyuttan (yaşlılığın yaşlanma sınırlama, yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık, yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık) oluşmaktadır (Vefikuluçay ve Terzioğlu, 2011).

Ölçek; her madde için “tamamen katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” seçenekleri bulunan beşli likert tipi bir ölçektir. Ölçekte yer alan olumlu maddelere “tamamen katılıyorum” için beş, “katılıyorum” için dört, “kararsızım” için üç, “katılmıyorum” için iki ve “kesinlikle katılmıyorum” için bir puan verilmektedir. Olumsuz maddelerin değerlendirilmesinde ise tersi puanlama yapılmaktadır.

- Olumlu tutum maddeleri: 2, 4, 6, 7, 8, 9, 13, 20, 23
- Olumsuz tutum maddeleri: 1, 3, 5, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22

Ölçekten alınabilen en düşük puan 23 ve en yüksek puan 115'dir. Toplam puanın yüksek olması yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumların olumlu olduğunu ifade etmektedir.

Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamına alınan öğrencilere araştırma ile ilgili gerekli açıklama yapılarak bilgilendirilmiş gönüllü onam formu dolduruldu. Daha sonra öğrencilere Kişisel Bilgi Formu ve YATÖ verildi. Doldurulan form ve ölçekler toplandı.

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS (Statistical Package for The Social Sciences) 18.0 paket programı kullanıldı. Normal dağılıma uyan verilerin değerlendirilmesinde parametrik testler, uymayan verilerin karşılaştırılmasında nonparametrik testlere başvuruldu. Değerlendirmede yüzdelik, ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerler, bağımsız gruplarda t testi, Mann-Whitney U, One-way ANOVA ve Kruskal-Wallis Varyans Analizi testi kullanıldı.

Araştırmanın Etik Yönü

Çalışmanın yapılabilmesi için çalışmanın yapıldığı kurumdan yazılı izin ve KTÜ Tıp Fakültesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurul Başkanlığı'ndan 2016/94 no.lu etik kurul izni alındı. Ayrıca öğrencilerden gönüllülük ilkesi doğrultusunda yazılı bilgilendirilmiş onamları alındı.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, yalnızca bir sağlık bilimleri fakültesi hemşirelik bölümünde öğrenim gören öğrenciler ile sınırlıdır. Bu nedenle tüm hemşirelik öğrencilerine genellenemez.

Bulgular

Çalışma kapsamındaki öğrencilerin yaş ortalaması 19.7 ± 1.1 'dir. Öğrencilerin %43.6'sı ikinci sınıfta öğrenim görmekte, %70.1'i kadın, %98.5'i bekar, %59.6'sı Anadolu Lisesi'nden mezun ve %71.2'si yurttta kalmaktadır. Öğrencilerin %40.7'si yaşamının büyük bölümünü ilçede geçirmekte, %84.3'ü çekirdek aileye sahip, %43.0'nun iki kardeşi bulunmakta ve %52.3'ü orta düzey gelire sahiptir. Ayrıca katılımcıların %81.1'inin annesi ev hanımı ve %23.8'inin babası serbest meslekle uğraşmaktadır.

Öğrencilerin %60.5'i yaşlılarla olan ilişkilerinde herhangi bir sorun yaşamadığını belirtti. 65 yaş ve üstü yaşlılarla aynı evde yaşama durumu incelendiğinde, öğrencilerin %15.7'sinin yaşlılarla birlikte yaşamış/halen yaşıyor olduğu ve %75.9'unun 11 yıl ve üzeri süreyle yaşlılarla yaşadığı görüldü. Öğrencilerin %51.8'inin anneanne ya da babaannenin biriyle aynı evde yaşamını sürdürdüğü saptandı. Katılımcıların yaklaşık yarısının (%48.1) ailesindeki yaşlıların, yaşamlarını birinci derece akrabalarıyla geçirdiği bulundu.

Öğrencilerin %63.4'ü üniversiteyi bitirip evlendikten sonra anne-babayla yaşamak istemektedir. Bu öğrencilerin %81.2'si anne-babasıyla daha kolay ilgilenebilmek için ebeveynleriyle birlikte yaşamak istediğini belirtti. Ebeveynleriyle yaşamak istemeyen öğrencilerin %46.0'ı yalnız yaşamayı sevdiği için ebeveynlerinden ayrı yaşamak istediğini ifade etti.

Mezuniyet sonrası çalışma yaşamında yaşlı hastalara hizmet vermek isteyen öğrencilerin oranı %63.7'dir. Bu öğrencilerin %75.3'ü bedensel ve psikolojik desteğe daha fazla gereksinim duymaları nedeniyle yaşlılarla çalışmak istemektedir. Öğrencilerin %48.2'si ise iletişim güçlüğü nedeniyle yaşlıların bulunduğu kliniklerde çalışmak istememektedir. Öğrencilerin yaşlılığı en sık olarak güçsüzlük (%75.6), hastalık (%68.6) ve şefkat (%68.6) ile eşdeğer olarak gördüğü belirlendi.

Tablo 1. Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin YATÖ Toplam Puan ve Alt Boyut Puan Ortalamaları (n = 344)

YATÖ* Alt Boyutları	n	$\bar{x} \pm SS$	Min - Max
Yaşlının Yaşamını Sınırlama	344	37.6 ± 2.3	33 - 40
Yaşlıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık	344	31.2 ± 2.0	27 - 33
Yaşlıya Yönelik Olumsuz Ayrımcılık	344	18.3 ± 3.3	13 - 24
YATÖ Toplam Puan	344	87.2 ± 4.6	75 - 97

*Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği

Tablo 1'de hemşirelik bölümü öğrencilerinin YATÖ toplam puan ve alt boyut puan ortalamaları gösterilmektedir. Öğrencilerin YATÖ toplam puan ortalamasının 87.2 ± 4.6 , YATÖ'den aldıkları maksimum puanın "97" ve minimum puanın "75" olduğu saptandı. Çalışmaya katılan öğrencilerin yaşlının yaşamını sınırlama alt boyut puan ortalamasının 37.6 ± 2.3 , yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık alt boyut puan ortalamasının 31.2 ± 2.0 ve yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık alt boyut puan ortalamasının 18.3 ± 3.3 olduğu belirlendi.

Tablo 2. Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Sosyodemografik Özelliklerine Göre YATÖ Toplam Puan ve Alt Boyut Puan Ortalamaları (n = 344)

Sosyodemografik Özellikler	n (%)	Yaşlının yaşamını sınırlama $\bar{x} \pm SS$	Yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık $\bar{x} \pm SS$	Yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık $\bar{x} \pm SS$	YATÖ toplam puan $\bar{x} \pm SS$
Yaş					
18-20	153 (44.5)	37.6 ± 2.3	31.2 ± 2.0	18.3 ± 3.2	87.2 ± 4.5
21-24	191 (55.5)	37.5 ± 2.3	31.3 ± 1.9	18.3 ± 3.5	87.2 ± 4.9
		U = 7473.00 p = .587	U = 7566.00 p = .679	U = 7608.00 p = .737	t = 2.30 p = .965
Sınıf					
1	70 (20.3)	37.3 ± 2.4	31.1 ± 1.7	18.4 ± 2.9	86.8 ± 4.9
2	150 (43.6)	36.9 ± 2.1	31.4 ± 2.3	18.1 ± 3.0	86.4 ± 4.9
3	67 (19.5)	37.1 ± 2.1	31.7 ± 2.1	18.6 ± 2.8	87.4 ± 4.9
4	57 (16.6)	37.6 ± 2.5	31.3 ± 2.1	19.1 ± 3.2	88.0 ± 4.9
		$\chi^2_{KW} = 0.230$ p = .750	$\chi^2_{KW} = 0.215$ p = .837	$\chi^2_{KW} = 0.300$ p = .749	$\chi^2_{KW} = 0.317$ p = .900
Cinsiyet					
Kadın	241 (70.1)	37.5 ± 2.3	31.2 ± 1.9	18.4 ± 3.3	87.2 ± 4.5
Erkek	103 (29.9)	37.9 ± 2.1	31.2 ± 2.0	18.2 ± 3.2	87.3 ± 4.9
		U = 11262.00 p = .165	U = 12254.00 p = .845	U = 11920.00 p = .555	t = 0.69 p = .886
Medeni Durum					
Bekar	339 (98.5)	37.6 ± 2.3	31.2 ± 2.0	18.4 ± 3.3	87.2 ± 4.6
Evli	5 (1.5)	39.2 ± 0.8	31.6 ± 1.6	16.2 ± 0.8	87.0 ± 1.8
		U = 480.50 p = .090	U = 816.00 p = .881	U = 543.00 p = .162	t = 1.15 p = .891
Mezun Olunan					

Lise					
Düz Lise	124 (36.0)	37.5 ± 2.3	31.1 ± 2.0	18.3 ± 3.3	87.2 ± 4.5
Anadolu Lisesi	205 (59.6)	37.7 ± 2.2	31.3 ± 2.0	18.4 ± 3.3	87.4 ± 4.5
Sağlık Meslek Lisesi	15 (4.4)	37.4 ± 2.5	31.2 ± 1.9	17.9 ± 3.4	86.6 ± 3.9
		$\chi^2_{KW} = 0.444$ p = .505	$\chi^2_{KW} = 0.230$ p = .632	$\chi^2_{KW} = 0.010$ p = .919	F = 0.374 p = .689
Kalınan Yer					
Aile	26 (7.5)	37.4 ± 2.4	31.1 ± 2.0	17.9 ± 3.4	86.5 ± 4.9
Arkadaş	58 (16.9)	37.7 ± 2.1	31.0 ± 2.0	18.2 ± 3.3	87.0 ± 4.0
Yurt	245 (71.2)	37.6 ± 2.3	31.3 ± 2.0	18.4 ± 3.2	87.4 ± 4.6
Apart	15 (4.4)	37.4 ± 2.5	31.4 ± 1.9	18.4 ± 3.7	87.3 ± 6.5
		$\chi^2_{KW} = 0.210$ p = .900	$\chi^2_{KW} = 1.067$ p = .587	$\chi^2_{KW} = 0.785$ p = .675	F = 0.298 p = .827
En Uzun Süre Yaşanılan Yer					
İl	108 (31.4)	37.5 ± 2.4	31.1 ± 1.9	18.6 ± 3.4	87.2 ± 4.0
İlçe	140 (40.7)	37.7 ± 2.2	31.4 ± 1.9	18.3 ± 3.2	87.6 ± 5.2
Köy	96 (27.9)	37.6 ± 2.3	31.0 ± 2.0	18.1 ± 3.2	86.8 ± 4.4
		U = 480.50 p = .090	U = 816.00 p = .881	U = 543.00 p = .162	F = 2.853 p = .891
Aile Türü					
Çekirdek	290 (84.3)	37.6 ± 2.3	31.3 ± 1.9	18.4 ± 3.3	87.3 ± 4.8
Geniş	54 (15.7)	37.5 ± 2.3	30.9 ± 2.1	18.2 ± 3.2	86.7 ± 3.7
		U = 7636.00 p = .768	U = 7036.50 p = .214	U = 7532.50 p = .653	t = 0.77 p = .350
Kardeş Sayısı					
Dörtten az	260 (75.6)	37.4 ± 2.3	31.1 ± 2.1	18.9 ± 3.5	87.5 ± 4.0
Dört ve üzeri	84 (24.4)	37.6 ± 2.4	31.2 ± 2.0	18.3 ± 3.2	87.2 ± 4.8
		$\chi^2_{KW} = 1.655$ p = .647	$\chi^2_{KW} = 0.499$ p = .919	$\chi^2_{KW} = 0.407$ p = .939	t = 1.11 p = .981
Gelir Düzeyi					
Düşük	108 (31.4)	37.4 ± 2.3	31.1 ± 2.0	18.5 ± 3.2	87.1 ± 5.0
Orta	180 (52.3)	37.7 ± 2.3	31.1 ± 2.0	18.2 ± 3.3	87.2 ± 4.2
İyi	56 (16.3)	37.7 ± 2.2	31.6 ± 1.8	18.3 ± 3.3	87.8 ± 5.1
		$\chi^2_{KW} = 1.594$ p = .451	$\chi^2_{KW} = 3.177$ p = .204	$\chi^2_{KW} = 0.628$ p = .730	F = 0.450 p = .638
Annenin Mesleği (n = 305)					
Ev Hanımı	279 (81.1)	37.6 ± 2.2	31.1 ± 2.0	18.4 ± 3.4	87.2 ± 4.7
Memur	13 (3.8)	37.3 ± 2.7	31.9 ± 1.4	18.6 ± 3.0	87.9 ± 3.7
Hemşire	13 (3.8)	37.9 ± 1.8	32.3 ± 1.7	17.9 ± 2.6	88.1 ± 2.9
		$\chi^2_{KW} = 0.037$ p = .982	$\chi^2_{KW} = 7.079$ p = .029	$\chi^2_{KW} = 0.288$ p = .866	F = 0.367 p = .693
Babanın Mesleği (n = 292)					
İşçi	15 (4.4)	37.4 ± 2.5	31.4 ± 1.9	18.4 ± 3.7	87.3 ± 6.5
Memur	56 (16.3)	37.5 ± 2.3	31.3 ± 1.9	18.5 ± 3.3	87.3 ± 4.7
Çiftçi	71 (20.6)	37.8 ± 2.2	30.9 ± 2.1	18.0 ± 3.0	86.8 ± 4.2
Serbest Meslek	82 (23.8)	37.4 ± 2.5	31.1 ± 1.9	18.7 ± 3.5	87.3 ± 4.8
Emekli	53 (15.4)	37.7 ± 2.3	31.0 ± 2.1	18.2 ± 3.1	87.0 ± 4.2
Mühendis	15 (4.4)	37.4 ± 2.1	31.1 ± 1.8	18.1 ± 3.0	87.3 ± 4.1
		$\chi^2_{KW} = 1.136$ p = .888	$\chi^2_{KW} = 0.986$ p = .912	$\chi^2_{KW} = 1.834$ p = .766	F = 0.200 p = .962

Tablo 2’de öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine göre YATÖ toplam puan ve alt boyut puan ortalamaları yer almaktadır. Annenin mesleği yönünden öğrencilerin yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık alt boyut puan ortalamaları arasında fark saptandı (p = .029). Annesi hemşire olan öğrencilerin olumlu ayrımcılık alt boyut puan ortalaması (32.30 ± 1.70), annesi ev hanımı (31.14 ± 2.04) ya da memur (31.92 ± 1.44) olan öğrencilere göre yüksektir.

Tablo 3. Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumlarını Etkileyebilecek Bazı Etmenlere Göre YATÖ Toplam Puan ve Alt Boyut Puan Ortalamaları (n = 344)

Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları Etkileyebilecek Bazı Etmenler	n (%)	Yaşlının Yaşamını Sınırlama $\bar{x} \pm SS$	Yaşlıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık $\bar{x} \pm SS$	Yaşlıya Yönelik Olumsuz Ayrımcılık $\bar{x} \pm SS$	YATÖ Toplam Puan $\bar{x} \pm SS$
65 Yaş ve Üzeri Yaşlılarla Yaşama Durumu					
Evet					
Hayır	54 (15.7)	37.3 \pm 2.4	31.3 \pm 1.9	18.1 \pm 3.3	86.8 \pm 5.0
	290 (84.3)	37.7 \pm 2.2	31.2 \pm 2.0	18.4 \pm 3.3	87.3 \pm 4.5
		U = 7231.00	U = 7606.00	U = 7445.50	t = 1.33
		p = .362	p = .726	p = .561	p = .497
Yaşlılarla Yaşama Süresi (n = 54)					
1-10 Yıl	13 (24.1)	37.6 \pm 2.3	31.9 \pm 1.4	17.1 \pm 3.1	86.7 \pm 3.8
11 Yıl ve Üzeri	41 (75.9)	37.2 \pm 2.5	31.1 \pm 2.0	18.4 \pm 3.3	86.9 \pm 5.4
		U = 242.50	U = 211.50	U = 211.50	t = 2.24
		p = 0.619	p = .239	p = .260	p = .923
Yaşlının Şu An Yaşadığı Yer (n = 54)					
Birinci Derece Akrabalar İle Tek Başına	26(48.1)	36.6 \pm 2.5	31.4 \pm 1.9	17.5 \pm 2.9	85.7 \pm 4.0
Katılımcı İle Birlikte	15(27.8)	37.4 \pm 2.5	31.4 \pm 1.9	18.4 \pm 3.7	87.3 \pm 6.5
	13(24.1)	38.6 \pm 1.8	31.0 \pm 2.3	19.0 \pm 3.7	88.6 \pm 4.8
		$\chi^2_{KW} = 7.418$	$\chi^2_{KW} = 0.444$	$\chi^2_{KW} = 0.286$	F = 1.600
		p = .025	p = .801	p = .867	p = .212
Birlikte Yaşanan Yaşlılar (n = 54)					
Anneanne/Babaanne ve Dede	13 (24.1)	38.6 \pm 1.8	31.0 \pm 2.3	19.0 \pm 3.7	88.6 \pm 4.8
Anneanne/Babaanne					
Dede	28 (51.8)	36.6 \pm 2.5	31.2 \pm 2.0	18.2 \pm 3.2	86.1 \pm 5.5
	13 (24.1)	37.6 \pm 2.3	31.9 \pm 1.4	17.1 \pm 3.1	86.7 \pm 3.8
		$\chi^2_{KW} = 8.285$	$\chi^2_{KW} = 1.478$	$\chi^2_{KW} = 1.275$	F = 1.171
		p = .016	p = .478	p = .529	p = .318
Anne/Babayla Yaşama İsteği					
Evet	218 (63.4)	37.4 \pm 2.3	31.2 \pm 2.0	18.3 \pm 3.3	87.0 \pm 4.4
Hayır	126 (36.6)	37.9 \pm 2.1	31.3 \pm 2.0	18.4 \pm 3.2	87.7 \pm 5.0
		U = 11959.50	U = 13337.00	U = 13432.00	t = 3.11
		p = .441	p = .639	p = .731	p = .163
Yaşlı Hastalara Hizmet Verme İsteği					
Evet	219 (63.7)	37.6 \pm 2.2	31.2 \pm 2.0	18.5 \pm 3.3	87.5 \pm 4.8
Hayır	125 (36.3)	37.6 \pm 2.3	31.2 \pm 2.0	18.0 \pm 3.1	86.8 \pm 4.2
		U = 13535.50	U = 13246	U = 12676.00	t = 3.13
		p = .861	p = .601	p = .248	p = .197

Tablo 3'te hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları etkileyebilecek etmenlere göre YATÖ toplam puan ve alt boyut puan ortalamaları verildi. Şu an ailesindeki yaşlı ile birlikte yaşamını sürdüren ve anneanne/babaanne ve dedesiyle birlikte yaşayan öğrencilerin, yaşlının yaşamını sınırlama alt boyut puan ortalaması yüksek bulundu (p = .025, p = .016).

Tartışma

Çalışmamızda hemşirelik bölümünde öğrenim gören öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları araştırıldı. Çalışmamızda, genel olarak hemşirelik bölümünde öğrenim gören öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının olumlu olduğu saptandı. Konu ile ilgili yapılan çalışmalarda benzer bulgulara rastlanmaktadır (Adıbelli ve ark., 2013; Altay ve Aydın, 2015; Uysal, Beydağ, Şensoy, Özaydın ve Kıyak, 2014). Bulgularımızdan farklı olarak yurt dışında Luo ve arkadaşlarının (2013) üniversite öğrencileriyle, Frost ve Ransie (2015) ile Van Leeuwen ve arkadaşlarının (2016) hemşirelik bölümünde öğrenim gören üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmalarda ise öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının olumsuz olduğu görülmüştür. Çalışmamızda hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının olumlu olmasının, Türk kültürünün özelliklerinden olan, yaşlı bireylere saygı ve merhametten ileri geldiği düşünülmektedir.

Çalışmamızda öğrencilerin yaklaşık üçte ikisinin üniversiteden mezun olduktan sonra anne-babasıyla yaşamak istediği görüldü. Bu öğrencilerin tamamına yakınının anne-babayla daha kolay ilgilenebilmek için ebeveynleriyle yaşamak istediği tespit edildi. Ebeveynlerinden ayrı yaşamak isteyen öğrencilerin yarısına yakını yalnız yaşamayı sevdiğini belirtti. Usta ve arkadaşları

(2012) hemşirelik öğrencilerinin %75.2'sinin ebeveynleriyle birlikte yaşamak istediğini belirlemiştir. Aynı çalışmada öğrencilerin %37.2'si ebeveynlerine destek olabilmek için anne-babasıyla yaşamak istediğini belirtmiştir. Benzer şekilde ayrı yaşamak isteyen öğrencilerin yarısından fazlası ayrı evlerde yaşamının daha uygun olduğunu düşünmektedir.

Hemşirelik bölümü öğrencilerinin yarısından fazlasının mezuniyet sonrasında yaşlı bireylere hizmet vermek istediği saptandı. Altay ve Aydın (2015), Frost ve Rense (2015) ile Turgay ve arkadaşları (2015) hemşirelik bölümü öğrencileriyle yaptıkları çalışmada öğrencilerin büyük bölümünün (%60.3, %63.2, %60.1) yaşlıların bulunduğu kliniklerde hizmet vermeyi istedikleri bulunmuştur. Bulgularımızdan farklı olarak Zhang ve arkadaşları (2016), hemşirelik öğrencilerinin yaşlı hastaların olduğu servislerde çalışma isteğini orta seviyede bulmuştur.

Katılımcılardan annesi hemşire olanların yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları, annesi ev hanımı veya memur olarak başka bir görevde çalışan öğrencilerin tutumlarına göre genel olarak daha olumludur ve yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık alt boyut puan ortalamaları yüksektir ($p = .029$). Altay ve Aydın (2015) ile Yılmaz ve Özkan'ın (2010) çalışmalarında annesi herhangi bir meslekte çalışan öğrencilerin tutumlarının annesi ev hanımı olanlara göre daha olumlu olduğu görülmüştür. Hemşirelik yapan annelerin meslek yaşamları boyunca yaşlıların yaşadığı zorlukları görmesi ve bu zorlukları aile üyeleriyle paylaşmasının, öğrencilerin yaşlılık dönemini daha iyi anlayabilmesinde ve daha olumlu tutumlar sergilemesinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Çalışma kapsamındaki öğrencilerin ailelerindeki yaşlı bireylerin şu an yaşadıkları yerlere göre yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları incelendiğinde, şu an yaşlıyla birlikte aynı evde yaşamını sürdüren öğrencilerin tutumlarının daha olumlu olduğu görülmüştür. Bununla birlikte yaşlının yaşamını sınırlama alt boyut puan ortalaması bu öğrencilerde yüksek bulunmuştur ($p = .025$). Benzer şekilde, Yılmaz ve Özkan (2010) ile Şahin'in (2015) çalışmalarında, yaşamını halen ailesindeki yaşlı bireylerle sürdüren öğrencilerin tutumlarının daha olumlu olduğu görülmüştür. Ancak gruplar arasında fark bulunmamıştır. Yaşamını yaşlı bireylerle aynı evde sürdüren öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının daha olumlu olmasında, yaşlılarla daha fazla zaman geçirmenin ve onların yaşadığı olumlu ve olumsuz durumları daha iyi görebilmenin etkili olduğu düşünülmektedir.

Yaşamında anneanne/babaanne ve dedesi ile birlikte yaşamış/halen yaşayan öğrenci hemşirelerin YATÖ toplam puan ortalaması yüksektir ancak gruplar arasında fark bulunmamıştır ($p = .318$) (Tablo 3). Bu öğrencilerin yaşlının yaşamını sınırlama alt boyut puan ortalaması yüksek bulunmuştur ($p = .016$). Çalışmamızdan farklı olarak Altay ve Aydın (2015) ile Yılmaz ve Özkan (2010), sadece büyükannesi ile yaşayan öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğunu saptamışlardır. Ailede birden çok yaşlı ile birlikte yaşamının, öğrencilerin yaşlılıkla ilgili olumlu yönleri daha fazla görebilmesini ve bu şekilde yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının daha olumlu olmasını sağladığı düşünülmektedir.

Sonuçların Uygulamada Kullanımı

Hemşirelik bölümünde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları olumludur. İlerleyen yıllarda sağlık bakım hizmetlerinde görev alacak olan öğrenci hemşirelerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının olumlu olması, yaşlıların alacağı sağlık bakımının kalitesini artıracaktır. Lisans eğitimi sürecinde yaşlılıkla ilgili konulara yoğunluk verilmesi ve kliniklerde yaşlı bireylerle etkileşiminin artırılması, öğrencilerin tutumlarının daha da olumluya dönmesinde faydalı olacaktır. Ülke çapında çeşitli bölümlerde öğrenim gören ve yaşlı bireylere hizmet verecek olan öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla çalışmalar yaygınlaştırılarak tutumları etkileyen tüm etmenler ortaya çıkarılmalı ve öğrencilere danışmanlık hizmeti verilmelidir. Ayrıca yaşlı hastaların sağlık hizmeti aldıkları birimlerin öğrencilere daha yoğun bir şekilde tanıtılması sağlık bakımını pozitif etkileyecektir.

Kaynaklar

- Adıbelli, D., Türkoğlu, & N., Kılıç, D. (2013). Öğrenci hemşirelerin yaşlılığa ilişkin görüşleri ve yaşlılara karşı tutumları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 6 (1), 2-8.
- Akdemir, N., Çınar, F.İ., & Görgülü, Ü. (2007). Yaşlıların algılanması ve yaşlı ayrımcılığı. *Türk Geriatri Dergisi*, 10 (4): 215-222.
- Altay, B., & Aydın, T. (2015). Evaluation of the attitudes of nursing students towards ageism. *Journal of Education and Research in Nursing*, 12 (1), 11-18.
- Bongaarts, J. (2006). How long will we live? *Population and Development Review*, 32 (4), 605-628.
- Bulut, E., & Çilingir, D. (2016). Ageism and reflections of nursing care. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 15(5), 446-449.
- Çilingiroğlu, N., & Demirel, S. (2004). Aging and ageism. *Turkish Journal of Geriatrics*, 7 (4), 225-230.
- Dedeli, Ö., Yıldız, E., & Kiyancicek, Z. (2013). Perceptions of elder abuse, neglect and attitudes toward ageism: volunteers public non-health staff and tradesmen in Manisa/Turkey. *Journal of Gerontology and Geriatric Research*, 2 (2), 1-9.
- Frost, J., & Rense, K. (2015). Assessing ageist behaviours in undergraduate nursing students using the Relating to Older People Evaluation (ROPE) survey. *Australasian Journal on Ageing*, 35 (1), 58-61.
- Gallagher, S., Bennett, K. M., & Halford, J. C. (2006). A comparison of acute and long-term health-care personnel's attitudes towards older adults. *International Journal of Nursing Practice*, 12 (5), 273-279.
- Görgün, A. (2009). Yaşlılığın sosyal boyutu. Erişim: 20.09.2016. http://www.gebam.hacettepe.edu.tr/sosyal_boyut/yasliogin_sosyal_boyutu.pdf
- Hanson, R. M. (2014). "Is elderly care affected by nurse attitudes?" a systematic review. *British Journal of Nursing*, 23 (4), 225-229.
- Higgins, I., Riet, D. V. P., Slater, L., & Peek, C. (2007). The negative attitudes of nurses towards older patients in the acute hospital setting: a qualitative descriptive study. *Contemporary Nurse*, 26 (2), 225-237.
- Hweidi, I. M., & Al-Obeisat, S. M. (2006). Jordanian nursing students' attitudes toward the elderly. *Nurse Education Today*, 26 (1), 23-30.

- Liu, Y., Norman I. J., & While, A. E. (2013). Nurses' attitudes towards older people: a systematic review. *International Journal of Nursing Studies*, 50 (9), 1271-1282.
- Luo, B., Zhou, K., Jin, E.J., Newman, A., & Liang, J. (2013). Ageism among college students: a comparative study between U.S. and China. *Journal of Cross Cultural Gerontology*, 28, 49-63.
- Özdemir, Ö., & Bilgili, N. (2014). Ageism in healthcare. *Gülhane Medical Journal*, 56 (2), 128-132.
- Özer, Z. C., & Terkeş, N. (2014). Evaluation of nursing student's attitudes towards ageism in Turkey. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 2512-2515.
- Palmore, E. B. (1999). *Ageism: negative and positive*, In: Helvi G, Sandi B (Eds). Introduction and basic definitions (2nd ed., pp.3-18). New York, Springer
- Şahin H. (2015). Research on university students' attitudes about elders and elder discrimination. *Turkish Journal of Geriatrics*, 18 (1), 47-53.
- Türgay, A. S., Şahin, S., Aykar, F. Ş., Sarı, D., & Özer, Z. C. (2015). Attitudes of Turkish nursing students toward elderly people. *European Geriatric Medicine*, 6 (3), 267-270.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], (03.03.2016). Demografik Göstergeler. Erişim: 15.04.2016. <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>.
- Usta, Y.Y., Demir, Y., Yönder, M., & Yıldız, A. (2012). Nursing students' attitudes toward ageism in Turkey. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 54, 90-93.
- Uysal, G., Beydağ, K. D., Şensoy, F., Özaydın, N., & Kıyak, M. (2014). Attitudes of students who receive health education in a foundation university regarding age discrimination. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 152, 430-434.
- Van Leeuwen, E., Oosterhuis, & M., Ruyter, S. (2016). Anxiety and categorisation effects in student nurses' attitudes towards young and older patients: A dual pathway model. *Nurse Education Today*, 39, 170-175.
- Vefikuluçay, D., & Terzioğlu, F. (2010). Ageism and nursing: review. *Journal of Nursing*, 2 (2), 137-144.
- Vefikuluçay, D., & Terzioğlu, F. (2011). Development and psychometric evaluation of ageism attitude scale among the university students. *Turkish Journal of Geriatrics*, 14 (3), 259-268.
- Yılmaz, E., & Özkan, S. (2010). Attitudes of nursing students towards ageism. *Maltepe University e-Journal of Nursing Science and Art*, 3 (2), 36-53.
- Zhang, S., Liu, Y. H., Zhang, H. F., Meng, L. N., & Liu, P. X. (2016). Determinants of undergraduate nursing students' care willingness towards the elderly in China: attitudes, gratitude and knowledge. *Nurse Education Today*, 43, 28-33.